

Capitalisme(s) per al món del demà

A hores d'ara, un cop llegits els articles anteriors d'aquest Dossier, confiem haver convençut el lector que les diverses varietats del capitalisme ofereixen una combinació de resultats econòmics i socials diferents. Cap d'elles és, *a priori*, intrínsecament millor que les altres. Tot dependrà del context històric que toqui viure: algunes d'elles estan més ben equipades per a certes situacions, mentre que funcionaran pitjor en altres circumstàncies. Així, doncs, en el món en què ens endinsem, quines seran les varietats del capitalisme que, potencialment, poden funcionar millor? I, per a la resta, hi ha esperança de canvi i d'evolució?

El món del demà va començar ahir

Escrivim, encara, sota l'impacte de la COVID-19 i del seu halo d'incertesa, incomparablement més gran que el dels vells temps. En aquesta tessitura, podem arribar a definir alguns aspectes claus del futur a mitjà i a llarg termini que no es vegin superats per la voràgine dels esdeveniments? Amb tota la prudència possible, creiem que la revisió de les lliçons del passat ens proporciona dues grans conclusions. La primera és que la història ens recorda que els grans xocs, com la pandèmia actual, tenen efectes estructurals, és a dir, canvien la dinàmica a llarg termini.¹ La segona és que aquests xocs actuen en moltes dimensions, però una de les més fonamentals és la institucional.

Les varietats del capitalisme no deixen de ser el resultat d'una combinació determinada d'una sèrie d'elements institucionals. Per tant, el que ara cal plantejar-se és quines pressions patiran les diferents varietats a causa de la transmissió del xoc. És el moment de preguntar-se si les varietats que pivoten més sobre la coordinació a través del mercat, un grau elevat de flexibilitat laboral o un pes més gran de la regulació i de la intervenció pública (economies liberals) funcionaran millor. O si, en canvi, se'n sortiran millor les caracteritzades per una coordinació menys mitjançada pel mercat, per un mercat laboral més regulat i per un pes més gran del sector públic (coordinades, o també anomenades economies socials de mercat). O, potser, en el futur, rendiran millor les varietats «híbrides» (quasiliberals i quasicordinades).

Dimensions crítiques de canvi: dinamisme econòmic, resiliència i equitat

En els últims mesos, s'han prodigat les anàlisis en què es posen sobre la taula diferents aspectes de la nostra economia, de la nostra societat i de la nostra política que canviaran arran de la pandèmia. Així, es destaca que es produirà l'acceleració d'algunes tendències, com, per exemple, la digitalització, amb noves maneres de treballar o de consumir. O també que veurem canvis en les formes de produir, amb una basculació cap a cadenes de valor menys fragmentades globalment. Així mateix, s'esmenta el major pes dels governs i de l'actuació pública per resistir el cop econòmic i per proporcionar més recursos al sistema sanitari.

Segurament, es podria ampliar aquesta llista, però és suficient per il·lustrar tres grans dimensions que aglutinen el que podríem anomenar demandes, o exigències, sobre el sistema: el dinamisme econòmic, la resiliència i l'equitat. No són, certament, comparatims estancs, però definir-los en blocs diferents ens pot ajudar a entendre'ls millor.

La dimensió del dinamisme econòmic és crítica en qualsevol sistema econòmic, ja que, segons el nostre parer, si no es compleix, el sistema senzillament es col·lapsa. El comunisme va fracassar perquè els seus nivells d'eficiència i, en conseqüència, de creixement eren molt baixos. El capitalisme, en canvi, és preponderant perquè tendeix a ser eficient i, com a resultat d'això, és capaç d'oferir creixement econòmic de forma sostinguda en el temps. Per tant, aquesta és una demanda que, en el futur, es mantindrà, com ja ha succeït en el passat.

La segona dimensió és la de la resiliència, subjacent a molts dels canvis esmentats més amunt. Es tracta de garantir que el sistema econòmic sigui més sòlid que en el passat. Aquesta resiliència opera a diferents nivells, com la basculació cap a proveïdors locals (que són percebuts com menys vulnerables) o la deslocalització de grans seus empresarials en unitats més petites (fins i tot, a les llars dels empleats). Però també mitjançant decisions de política pública, com reforçar els recursos sanitaris o les intervencions econòmiques per donar suport a les necessitats privades de liquiditat i de finançament. Aquesta dimensió de resiliència és relativament nova i s'ha accelerat després de la pandèmia, malgrat que, en alguns elements, ja es començava a plantejar en els últims anys.

Finalment, l'última dimensió és la de l'equitat. En sentit estricte, molts sistemes econòmics han estat capaços de generar prou creixement econòmic durant llargs períodes sense atendre els aspectes d'equitat. No obstant això, si més no des de la Gran Recesió del 2008-2009, s'ha posat de manifest que la societat entén que un cert grau d'inclusivitat del creixement és irrenunciable. La crisi de la COVID-19, segons el nostre parer, intensifica la demanda de prosperitat per a tothom (o, si més no, per a molts), com ho testimonien les mesures, en concepció o en marxa, que haurien de promoure el creixement inclusiu.

1. Per a més detalls, vegeu el Dossier «[El món després de la COVID-19](#)», a l'IM05/2020.

Pressions diferents sobre les varietats del capitalisme

Les diferents varietats del capitalisme estan preparades per satisfer les demandes de dinamisme, de resiliència i d'equitat? Per respondre aquesta qüestió fonamental, hem associat una sèrie àmplia de característiques socioeconòmiques, compilades a l'article «Les promeses de les varietats del capitalisme, o sobre la impossibilitat de tenir-ho tot», a les tres dimensions esmentades (vegeu el gràfic).

Com era d'esperar, les diferents varietats no estan en les mateixes condicions per afrontar les demandes citades més amunt. Així, les economies quasiliberals (on, segons la nostra classificació, es troben actualment, entre d'altres, Espanya i els països nòrdics) són les que sembla que estan en una posició millor, ja que ofereixen resultats elevats en les tres dimensions: el seu punt de partida és el millor en matèria de dinamisme econòmic i d'equitat, i el segon millor en resiliència. A distància, les economies liberals tenen nivells de resiliència semblants als de les quasiliberals, però amb menys creixement i menys equitat. Finalment, sembla que les economies quasicordinades i coordinades estan sotmeses a més tensions, ja que, malgrat que les dues varietats exhibeixen un nivell de dinamisme econòmic similar, les coordinades són les que estan relativament més mal posicionades en termes d'equitat, mentre que les quasicordinades s'allunyen de la resta de varietats en resiliència.²

Aquest diagnòstic ens indica, certament, quines varietats estan en millor o en pitjor disposició per afrontar a curt termini el xoc, però no implica que aquesta sigui la situació a llarg termini, ja que un dels elements fonamentals del capitalisme és la seva capacitat d'adaptació.

Sobre la possibilitat de canvi en el capitalisme

Com hem vist a l'article «Capitalisme, en la varietat hi ha el gust», en les últimes dècades, el capitalisme de preponderància estatal ha desaparegut i les varietats més «pures», com la liberal i la coordinada, han perdut representants en benefici de models «híbrids». Això ens suggereix que el canvi no és una possibilitat teòrica, sinó una realitat històrica. En condicions normals, les institucions que conformen les varietats del capitalisme evolucionen lentament. No obstant això, quan es produeixen grans disruptcions, aquesta evolució s'accelera o, fins i tot, en casos dramàtics, en poden aparèixer altres de noves. Una altra vegada, construir escenaris de futur és molt incert, però el passat ens pot aportar algunes lliçons.

Quan es revisa la història institucional del capitalisme en els dos últims segles, s'identifiquen tres grans etapes.³ La primera s'inicia cap a la meitat del segle XIX i arriba, amb notables vaivens, fins al període d'entreguerres. Es tracta d'un món en què el capitalisme pren la forma que habitualment descrivim com de *laissez faire*, és a dir, amb pocs contrapesos reguladors i institucionals al mercat i una situació, a la majoria de països, d'estat del benestar inexistent o incipient. En l'àmbit financer, és el moment del patró or.

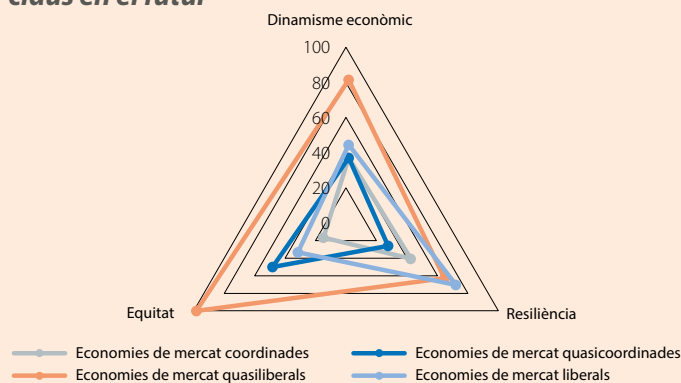
Després de la Segona Guerra Mundial, el sistema muta i s'introdueixen elements d'intervenció pública de notable importància (per exemple, es desenvolupa l'estat del benestar a Europa), es construeix el sistema d'institucions multilaterals i es comencen a establir les bases de la globalització econòmica i financera actual. És el moment de la política econòmica keynesiana.

Finalment, després del col·lapse del sistema de Bretton Woods i dels xocs d'oferta de les dècades dels setanta i dels vuitanta del segle passat, el capitalisme es reforma amb una disminució del pes del sector públic en el sistema econòmic, l'abandonament del keynesianisme i el gir cap a l'economia de l'oferta i la instauració del que, en un [Dossier anterior](#), anomenàvem consens liberal.⁴

D'aquest breu repàs es deriva una conclusió simple però poderosa: des del 1850, aproximadament, el capitalisme s'ha anat transformant, en part com a resposta als xocs i a tendències molt variades, i, en cada transformació, l'entramat institucional que el sosté també ha anat mutant. Aquesta capacitat d'adaptació ha estat la clau de la seva supervivència, i, creiem que, en aquesta ocasió, no hauria de ser diferent.

Álvaro Leandro i Àlex Ruiz

Varietats del capitalisme: posició en dimensions claus en el futur

Notes: Es calcula un índex de 0 a 100 en cada dimensió, de manera que, si una varietat és la millor en totes les variables que componen la dimensió, puntuaria 100 i, si és la pitjor, rep un 0. La dimensió de dinamisme econòmic la integren el creixement, la inflació, l'índex d'adopció TIC, el creixement de la PTF, el creixement de la productivitat laboral, l'índex de teletreball, l'índex de globalització total, l'índex de globalització econòmica i el contingut de les importacions en les exportacions. La dimensió d'equitat la componen l'índex de Gini i l'índex de creixement inclusiu. La dimensió de resiliència la componen l'índex d'adopció TIC, l'índex de teletreball, el deute públic, el dèficit públic, els llits d'hospital per 1.000 habitants, la despesa total en sanitat, la inversió en sanitat, la qualitat reguladora i l'efectivitat governamental.

Font: CaixaBank Research.

2. Aquests resultats són diferents dels que hem trobat en l'anàlisi de l'article anterior, en què les quasicordinades sortien més ben parades, tot i que les dues anàlisis difereixen, ja que aquí ens centrem en la posició actual de les economies. Amb tota la cautela necessària, la nostra interpretació és que, de cara al futur, és més rellevant la posició actual en les diferents dimensions que la derivada de l'anàlisi històrica desenvolupada amb anterioritat.

3. Sobre aquesta qüestió, vegeu, per exemple, Ruggie, J. G. (1982), «International regimes, transactions, and change: embedded liberalism in the postwar economic order», *International Organization*, 36(2), 379-415.

4. Vegeu el Dossier «L'amenaça del gir il·liberal», a l'IM01/2020.